

Mòdul 1

Obrir la mirada: l'economia més enllà dels diners

Itinerari educatiu d'Economia Social i Finances Ètiques

Índex

Presentació.....	3
Objectius d'aprenentatge.....	3
Relació curricular.....	4
Les economies plurals i l'economia feminista i de les cures.....	5
Activitat 1: Què és l'economia?.....	9
Activitat 2. Quines necessitats tenim? Com les resolem?.....	11
Activitat 3. Quines economies mouen el nostre món?.....	12
Annex: Fitxa 1/ Necessitats, recursos i costos.....	13
Annex: Fitxa 2/ Tipus d'economia – Quadre de síntesi.....	14

Presentació

Actualment, al món, l'economia privada de mercat coexisteix amb les economies públiques dels estats i amb múltiples formes d'organització econòmica comunitàries i cooperatives que posen al centre de la seva activitat el benestar de les persones i la sostenibilitat de la vida.

L'economia són els diners, els pressupostos, les empreses, etc. Però també és tot allò que permet donar resposta a les necessitats materials i afectives de les persones amb objectius i lògiques diferents a la màxima consecució del benefici privat: la col·laboració, el suport mutu, la cura, l'intercanvi, etc.

En aquest mòdul observarem l'economia des d'una perspectiva àmplia i diversa per tal de fomentar el pensament crític i la pluralitat.

Objectius d'aprenentatge

- ★ Mobilitzar els coneixements previs de l'alumnat sobre l'economia.
- ★ Introduir els principis de l'Economia Social i Solidària i les Economies Feministes.
- ★ Reflexionar sobre el valor econòmic que tenen les activitats quotidianes.
- ★ Motivar el treball de recerca per fomentar accions transformadores a l'entorn.

font: il·lustració de María Maraña (Pikara Magazine).

Relació curricular

Objectius	Àmbit / Competències	Continguts clau	Criteri d'avaluació
Objectiu 1. Explicar les principals característiques que diferencien el sistema d'economia de mercat respecte d'altres sistemes.	Competència 1 de l'àmbit social. Analitzar els canvis i les continuïtats dels fets o fenòmens històrics per comprendre'n la causalitat històrica.	L'economia i els sistemes econòmics <ul style="list-style-type: none"> Les necessitats humanes i l'escassetat 	1. Reconèixer les característiques dels principals sistemes econòmics per poder valorar l'impacte de les decisions econòmiques en la vida de la ciutadania.
	Competència 3 de l'àmbit social. Interpretar que el present és producte del passat, per comprendre que el futur és fruit de les decisions i accions actuals.	El sector públic <ul style="list-style-type: none"> Els ingressos i les despeses de l'Estat 	
Objectiu 3. Utilitzar models per a l'anàlisi de la realitat econòmica. Proposar mesures de política econòmica que puguin resoldre determinats desequilibris econòmics	Competència 6. Emprar el raonament matemàtic en entorns no matemàtics		5. Descriure les característiques de diverses situacions econòmiques i proposar alguna mesura correctora dels desequilibris.
Objectiu 8. Analitzar les polítiques econòmiques emprades pel sector públic per regular l'activitat econòmica.	Competència 11 de l'àmbit social. Formar-se un criteri propi sobre problemes socials rellevants per desenvolupar un pensament crític.		
Objectiu 9. Identificar les competències, interessos i actituds envers la feina per poder prendre decisions de formació i inserció laboral i adaptar-se de manera flexible als canvis que puguin produir-se al llarg de la vida personal i professional	Competència 12 de l'àmbit social. Participar activament i de manera compromesa en projectes per exercir drets, deures i responsabilitats propis d'una societat democràtica.		

Les economies plurals i l'economia feminista i de les cures

Economies plurals

Per als humans, accions com menjar, ser cuidats en cas de malaltia, estudiar o abrigar-se quan fa fred són imprescindibles per sostenir la vida. La paraula *economia* té el seu origen en el mot grec *oikonomikós*. *Oiko* significa 'casa' i *neimen* 'organització, llei, gestió'. Per tant, el mot defineix la 'gestió de la llar'. Seguint aquesta pista etimològica i les diferents aproximacions antropològiques que s'han fet a l'economia, podem entendre-la com el conjunt d'accions i relacions que duem a terme per obtenir tot allò que necessitem per poder viure. Des del més material, fins al més emocional: menjar, habitatge, energia, aigua, caliu, afecte, salut, oci, etc.

L'economia és tot el conjunt d'accions i relacions que duem a terme per obtenir tot allò que necessitem per a poder viure.

Partint d'aquesta concepció trobem diferents tipus d'economia que podem definir segons les diferents relacions i objectius tenen els agents que hi són implicats. A continuació els passem a anomenar i descriure:

Economia pública estatal

És l'economia protagonitzada per l'Administració pública i les empreses de propietat estatal, en què preval el criteri de la redistribució i del servei públic i universal.

Alguns exemples d'institucions que tenen funcionament són: la Universitat de Barcelona, l'Hospital Clínic, els Transports Metropolitans de Barcelona, els Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya, etc.

Economia social i solidària

És l'economia caracteritzada per a iniciatives socioempresarials: cooperatives, mutualitats de previsió social, finances ètiques i solidàries, tercer sector social, empreses d'inserció i centres especials de treball.

També s'hi inclouen altres iniciatives comunitàries que introdueixen altres maneres de fer econòmiques, com

la reciprocitat, els bancs del temps, els mercats d'intercanvi, els horts urbans, etc.

Alguns exemples d'iniciatives d'aquesta economia són: Som Energia, Coop57, Abacus SCCL, Arrels Fundació, Ateneu Popular Nou Barris.

➤ Economia de les cures i treball domèstic

Aquesta perspectiva econòmica serà desenvolupada més àmpliament en els continguts que s'expliquen a continuació.

➤ Cooperació social informal

En aquest tipus de relacions econòmiques hi incloem totes les relacions humanes no organitzades que cobreixen les necessitats socials i emocionals de la nostra vida.

Font: www.hipnewjersey.com

Economia feminista i de les cures

Economia feminista

Des de fa temps, la visió de l'economia feminista vol promoure les condicions de vida de les persones per sobre de la resta d'objectius. Per fer-ho, reivindica tots els treballs necessaris per a la subsistència humana, el benestar i la reproducció social. Treballs que, històricament, han estat ignorats pels principals corrents de pensament econòmic.

Els models econòmics convencionals situen el mercat, la moneda i l'organització de les tasques productives en primer lloc. L'economia feminista, en canvi, vol analitzar i actuar també sobre l'esfera reproductiva en interacció amb l'esfera productiva. Reivindica que les aportacions fetes pel treball no mercantil, dedicades a la cura de la vida humana i a la provisió de benestar, i denuncia el protagonisme social i econòmic de l'esfera productiva, que mana l'organització de la resta d'àmbits de la vida.

El pes de l'esfera reproductiva de la vida ha caigut de manera tradicional en les dones. Tot i que sembla que avui ja estem superant aquesta estructura social, les dones continuen tenint un pes molt significatiu en les tasques de provisió de cures a les persones de la família. Segons dades de l'Idescat del 2011, la mitjana de temps diari que les dones destinen a la llar i a la família és de 4 hores i 14 minuts, mentre que els homes hi destinen 2 hores i 35 minuts.

L'economia feminista busca erradicar les desigualtats de poder per raó de gènere, lluitant per la corresponsabilitat social. Això fa que s'inclouï dins de l'economia social i solidària.

Economia de les cures

Des d'aquesta economia, la cura es té en compte des de tres dimensions -que normalment no es desenvolupen- amb l'objectiu de fer-la visible en l'àmbit social i de treure-la de l'esfera domèstica i personal.

Les dimensions des de les quals es té en compte són les següents:

- Econòmica: reconeix que les economies productives es beneficien del treball de cura no reconegut ni remunerat.

- Social: reconeix que les cures prestades busquen combatre les múltiples desigualtats socials que acompanyen la provisió i la recepció de cures.
- Política: defensa que cal promoure la corresponsabilitat entre els diferents actors socials (entre els quals s'inclouen les administracions) en la provisió i recepció de cures.

Font: <http://ajuntament.barcelona.cat/tempsicures>.

Activitat 1: Què és l'economia?

Temporalització orientativa: 15 minuts

Enunciat i explicació de la dinàmica

En aquesta primera part de l'activitat treballarem el coneixement previ de l'alumnat. Presentarem diferents situacions i valorarem a partir de quin tipus de recursos es resolen. Serà a partir d'aquí que anirem presentant les diferents economies amb les que treballarem durant la sessió.

Repartim les diferents imatges que s'han proporcionat en aquests materials i anem demanant a l'alumnat que vagi dient quines necessitats representen i com s'estan resolent. A partir d'aquí, els demanem quin paper té l'economia en cadascuna d'aquestes necessitats.

A partir del debat entorn de les imatges, podrem veure les diferents impressions que tenen sobre què és i què no és l'economia. Quan s'hagin posat totes en comú podem plantejar diferents qüestions per reflexionar sobre la visió que tenim de l'economia relacionada amb el món purament monetari i de capitals financers. També ens podem plantejar quina diferència o importància es dona socialment a les diferents necessitats i quina visibilitat tenen.

S'inclouen diverses fotografies. Es poden treballar en diferents grups petits de manera simultània o seleccionar-ne algunes per poder assolir el temps de l'activitat plantejada.

Materials necessaris

Fotografies per parlar de les diferents necessitats que podem tenir al llarg del nostre dia a dia.

- Fotografia d'hospitalització. Fem diferents propostes que es poden descarregar de manera gratuïta: [enllaç 1](#), [enllaç 2](#) i [enllaç 3](#).
- Fotografia de cures amb infants. Fem diferents propostes que es poden descarregar de manera gratuïta: [enllaç 1](#), [enllaç 2](#) i [enllaç 3](#).
- Fotografia d'aigua i calefacció. Fem diferents propostes que es poden descarregar de manera gratuïta: [enllaç 1](#), [enllaç 2](#) i [enllaç 3](#).
- Fotografia d'amistat. Fem diferents propostes que es poden descarregar de manera gratuïta: [enllaç 1](#), [enllaç 2](#) i [enllaç 3](#).
- Fotografia de necessitats materials. Fem diferents propostes que es poden descarregar de manera gratuïta: [enllaç 1](#), [enllaç 2](#) i [enllaç 3](#).
- Fotografia de necessitats comunicatives. Fem diferents propostes que es poden descarregar de manera gratuïta: [enllaç 1](#), [enllaç 2](#) i [enllaç 3](#).

Activitat 2. Quines necessitats tenim? Com les resollem?

Temporització orientativa: 30 minuts

Enunciat i explicació de la dinàmica (receptor: educador/a):

Demaneu a l'alumnat que, en grups de 3 o 4, llistin quines són les seves necessitats al llarg d'una setmana. A partir de les fotografies i treball fet en l'activitat anterior s'haurien de plantejar necessitats de diferents tipus: materials, emocionals, de cures, etc. Tot i això, quan s'hagin acabat les llistes de les diferents necessitats, es poden posar en comú amb la resta de l'aula per tal de valorar si en el llistat tots els grups han inclòs totes les necessitats o si se n'han deixat algun àmbit. Per fer-ho, podeu utilitzar el model de fitxa que se us proposa en aquest mòdul o dissenyar-la vosaltres mateixos/es.

Una vegada tots els grups tenen les llistes de necessitats fetes, demaneu que cada 2 grups se les intercanviïn.

Cada grup haurà d'escriure una proposta de recursos amb els que es resoldrien cadascuna de les diferents necessitats de la llista proposada per l'altre equip. Juntament amb cada recurs, s'ha d'especificar a quin tipus d'economia forma part i quin cost tindria. És evident que no totes les necessitats tindran un cost fàcil d'avaluar; aquesta columna es pot deixar oberta i comentar-la més endavant.

Quan cada grup hagi elaborat la seva proposta de recursos es posen en comú amb tota l'aula. Durant la posada en comú ens centrarem en valorar quines són les necessitats més recurrents i els recursos proposats per resoldre-les.

Per anar alimentant el debat entorn d'aquestes necessitats i la seva resolució podem anar fent les preguntes següents:

- ? **Heu pogut donar opcions per resoldre totes les necessitats que se us plantejaven?**
- ? **Les resol totes el mateix tipus d'economia?**
- ? **Quin tipus d'economia predomina en la resolució de les necessitats que heu plantejat?**
- ? **Observeu algun tipus d'especialització en les diferents economies? Per exemple: aquest tipus d'economia s'encarrega únicament de resoldre necessitats materials.**

Materials necessaris

Fitxa 1 – Necessitats, recursos i tipus d'economia (annex pàg. 12).

Activitat 3. Quines economies mouen el nostre món?

 Temporització orientativa: 10 minuts

Enunciat i explicació de la dinàmica (receptor: educador/a):

Una vegada tinguem totes les necessitats i recursos sobre la taula i relacionats amb les diferents economies, tancarem l'activitat amb una reflexió i síntesi finals sobre els diferents tipus d'economia que participen de les nostres vides i el valor social que els atorguem.

Demanarem que omplin un quadre resum o mapa conceptual de l'activitat feta a l'aula on apareguin: el tipus d'economia, els recursos que resol de manera més habitual, les relacions que predominen en aquesta economia i el pes social que té. Per fer-ho es pot fer servir la fitxa model que es proposa en aquest mòdul o donar un full en blanc i que tracin un mapa conceptual lliure.

Per tancar l'activitat, es poden plantejar algunes preguntes de reflexió final al grup-classe. L'objectiu d'aquest moment de reflexió final serà acabar de valorar totes les formes d'economia més enllà del valor social que ja tenen.

- ? Sobre qui recauen la majoria de tasques en l'economia de les cures?**
- ? De quin gènere són, aquestes persones? És una situació escollida o un rol social establert? Creieu que és just?**
- ? Per què creieu que donem tan poc valor social a les tasques de cures i relacions informals i tant al comerç?**
- ? Quines necessitats creieu que és més convenient resoldre, per poder sostenir la vida?**

Materials necessaris

Fitxa 2 – Síntesi dels diferents tipus d'economia (annex pàg. 13).

Annex: Fitxa 1/ Necessitats, recursos i costos

Necessitats

Recursos

Costos

Tipus d'economia

Annex: Fitxa 2/ Tipus d'economia – Quadre de síntesi

Tipus d'economia

Característiques

Relacions que hi predominen

Tipus d'economia

Característiques

Relacions que hi predominen

Itinerari educatiu d'Economia Social i Finances Ètiques

Mòdul 1. Obrir la mirada: l'economia més enllà dels diners

Mòdul 2. Afrontar la vida conjuntament: cooperatives i mutualitats

Mòdul 3. Emprendre de forma col·lectiva: les cooperatives de treball

Mòdul 4. Consumir amb responsabilitat: el comerç just

Mòdul 5. Gestionar els nostres diners: les finances ètiques

Aquest document està publicat amb una llicència Creative Commons Reconeixement-No comercial. Compartir igual 3.0 Espanya.

Per veure'n una còpia, visiteu: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/legalcode.ca>

Els termes de la llicència impliquen que aquest material pot ser:

reproduït, distribuït i comunicat públicament sempre que se'n reconegui l'autoria; reproduït, distribuït i comunicat públicament sempre que l'ús no sigui comercial, i utilitzat per generar una obra derivada sempre que aquesta quedi subjecta a una llicència idèntica a aquesta.

<https://economiasocialcatalunya.cat/aulacoop>

Impulsat per:

Promou:

Amb el finançament de:

